

Andrei Drnovské: Texty M.P.Arcybaševa jako alternativní model ruské prózy na přelomu 19. a 20. století

Andrea Drnovská si práci rozvrhla na úvod, tři kapitoly a závěr. Předmětem její pozornosti je román Sanin M.P.Arcybaševa ve světle analytické psychologie C.G.Junga. Jde o práci dvoukolejnou: dílo je zkoumáno z literárněvědného pohledu a paralelně z pohledu Jungova pojmového aparátu. Oba dva přístupy jsou uváděny do souvislosti, ale zároveň jsou nahlíženy i samostatně. (Aniž bych měřila, kolik místa je věnováno jednomu a druhému způsobu analýzy, mám dojem, že metodě psychologické analýzy je věnováno více místa.) Nabízí se otázka, nemá-li takto pojatá (dvouoborová) práce mít konzultanta z druhého oboru.

V 1.kapitole (str.7-9) mnohé formulace prozrazují, že autorka využila sekundární literatury (zřejmě ruské), aniž uvedla zdroj. Jde o nejasné vazby, např. smrt u Semjonova, ...ten ale k ní není schopen pohlavní lásky a kvůli své komplikované osobnosti se zastřelí – zde vadí dnes rozšířená pokleslá vazba -...trojúhelník je pod vlivem sebevražedné tendence...příjmení je i známo u sovětského spisovatele...autorovi se zalíbil typ Saninova hrdiny). Vypovídací hodnotu nemá ani závěrečná věta, že Arcybašev může být pokládán za spisovatele, který ve své tvorbě používá prvky charakteristické pro literaturu po Čechovovi.

Druhá část kapitoly, věnovaná místu Arcybaševa v dějinách literatury, je věcná, a autorka se v ní opírá o existující odbornou literaturu.

V první části 2.kapitoly začíná analýzu postav Arcybaševova románu pomocí pojmového aparátu Junga, případně Freuda. Je si jista, že dialog mezi dvěma osobnostmi – psychologem, vědcem a tvůrcem literárního díla- bude pro interpretaci díla přínosem. Na str.14 – 15 výklad o analytické psychologii poněkud nelogicky přerušuje biografickými údaji, týkajícími se vztahu Junga a Freuda. Od str.16 na základě prostudovaných pramenů vykládá pojmy animus a anima (mužský princip ženské psychiky a ženský princip mužské psychiky) a blíže je charakterizuje. Pak je aplikuje na postavy Arcybaševova románu. Jungovy archetypy skutečně u Arcybaševových postav vysledovat lze (např. Sanin je charakterizován jako věčně chlapecký typ). Otázka do diskuse: domnívá se diplomantka, že by Jungův pojmový aparát bylo možno aplikovat i na jiná literární díla s psychologicky propracovanými postavami? I v této kapitole poněkud ruší odvozené, případně naivně znějící formulace (např.biologická podstata je mu odpudivá...smrt přechází do podoby chřadnoucí kostnaté stařeny, kterou již pojmenovává jako „Starost“....Nemá náhodou jméno znít „Stáří“?). Většinou působí charakteristika z hlediska Jungovy teorie přesvědčivě, na některých místech ale působí poněkud násilně. Tak to ostatně bývá u všech primárně neliterárních teorií aplikovaných na literární dílo .

V další části (str.30 – 50) diplomantka rozšiřuje Jungovy archetypy o Hrdinu, Otce, Moudrého starce... existující již v dávných mýtech. Archetyp hrdiny (který je zrozen, koná hrdinské činy, odchází do světa a pak se vrací domů) pak diplomantka nachází i u Sanina a dokládá to jeho skutky a osudy. Musí však čelit situaci, kdy určité rysy archetypu u postavy neshledává (např. zázračné zrození). Pak hledá řešení u V.J.Proppa a jeho typologie pohádkového hrdiny. Nicméně i pak musí uznat, že

Arcybašev tento motiv používá nevědomě. Zdá se, že na tomto místě aplikace pojmového aparátu působí poněkud násilně. Naopak archetyp Hrdiny – milence lze u Sanina objevit bez potíží. Na str.35 opět vadí formulace „Saninovi není cizí dotek s existenciální problematikou“. Archetyp Otce uvádí autorka práce do vztahu k Freudově teorii oidipovského komplexu, protože tomuto typu Jung věnoval jen minimální pozornost. Rysy tohoto komplexu nachází diplomantka u postavy Svarožiče. Pak pokračuje hledáním archetypu Matky a jeho různých podob (příroda, voda, dům, jeskyně, louka, babička, matka, dcera...) v postavách románu.

Ve čtvrté části této kapitoly přistupuje diplomantka k analýze Arcybaševových postav z hlediska dalšího Jungovova pojmu, a to Persona (naše vědomá vnější tvář, obal vnitřního já) a Stín (negativní a nepřiznané stránky osobnosti). Z těchto hledisek charakterizuje Sanina, Svarožiče i další figury románu. Občas diplomantka motiv Persony (Masky) demonstrovuje na dílech jiných ruských autorů, např. Lermontova, Puškina, Gogola, Dostojevského, symbolistů. U těchto autorů, stejně jako u Arcybaševa, pak vykládá postavu čerta (ztělesnění zla) pomocí Jungova termínu Stín a uvádí tak Arcybaševův román do linie literární tradice 19. století.

Ve 3. kapitole nazvané Cesty Psýché (str. 69 - 90) diplomantka zkoumá Sanina a další postavy z hlediska Jungových pojmů individuace a individualismus. Po odborném výkladu těchto pojmů poněkud zaráží formulace na str. 69, že Sanina chce lékaře Novikova naučit individuaci. Na str.72 zase působí poněkud násilně: „otevřené okno můžeme chápat jako dveře do jiného světa...“. Ostatně v celém textu se často objevují tvary podmiňovacího způsobu (můžeme chápat, mohl by být, je možné, že...). Je sice sympatické, že aplikaci psychologického pojmového aparátu diplomantka nepředkládá jako definitivní danost, ale na druhé straně nejistota a poukazování na možný výklad budí občas dojem, že použitá metoda rozhodně nefunguje za všech okolností a literární materiál se jí vzpírá.

V této kapitole se zřetelně projevuje dvoukolejnost práce a samostatnost psychologické linie. Exkurz do Freudovy teorie sexuality je základem výkladu a Arcybaševův román jej spíše ilustruje.

V poslední části kapitoly diplomantka věnuje pozornost motivu smrti ve zkoumaném díle. Zde naopak je předmětem analýzy samotný román a vztah jeho hrdinů ke smrti. Jungovo pojetí je formulováno stručně a oba pohledy jsou konfrontovány. Fenomén sebevraždy je rozebírán podrobně a z mnoha hledisek, kromě psychologického i literárně-historického (autorka cituje Camuse, Dostojevského, Čukovského a projevuje sečtělost a znalost ruské i světové literatury).

V závěru diplomantka charakterizuje metodu své práce a uzavírá, že cíle, který si vytyčila, bylo dosaženo. Vyslovuje opodstatněný názor, že Arcybašev ve svém románu předběhl dobu v tom smyslu, že v románu Sanin vyslovil problémy, o nichž se v literatuře v době jeho vzniku nehovořilo, a interpretoval je způsobem, který tehdejší společnost šokoval. Dnes ovšem tyto otázky nešokují, ale podněcují čtenářský zájem.

Diplomová práce Andrei Drnovské je zajímavá vybraným tématem i metodou, kterou při analýze literárního díla použila. Její přístup je dokladem toho, že přístupů k rozboru literárního díla je nekonečně mnoho a podstatné je, přinese-li použitá metoda o zkoumaném díle nové, přesvědčivé doložené poznatky. Tento cíl se diplomantce podařilo splnit. Práce je opatřena bohatým soupisem použité odborné literatury, v níž se autorka s přehledem orientovala. Teoretický základ její práce

vychází z prostudované sekundární literatury, analýza zkoumaného díla a aplikace pojmového aparátu z psychologie je samostatná.

Až na některé neobratné nebo přeжатé formulace je práce napsána kultivovaným jazykem. Splňuje rozhodně požadavky kladené na diplomovou práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a navrhuji ohodnotit ji známkou **výborně**.

Olga Klíčková